

Till Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga

Remiss från kommunstyrelsen (KS-dnr 001-1003/2014).

Förslag till beslut

1. Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen
2. Omedelbar justering

Olle Johnselius
stadsdelsdirektör

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat ”Betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga (SOU 2014-49)” till bl.a. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd. Förslagen handlar bl.a. om operativa arbetsgrupper i kommunerna, särskilda lot-sar inom socialtjänsten för att hålla ihop insatser, reglera insatsen skyddat boende för våldsutsatta i socialtjänstlagen och krav på tillstånd för att driva skyddat boende. Barns utsatthet vid våld i nära relationer uppmärksammas särskilt. Förvaltningen är i huvudsak positiv till förslagen. Flera förslag ligger i linje med arbetssätt som redan tillämpas inom förvaltningen. Förvaltningen instämmer i att våld i nära relationer är en folkhälsofråga och att förebyggande insatser är nyckeln till en varaktig minskning av våldet. Tidiga insatser i förskola, skola och fritidsverksamhet där myndighetssamverkan också medger möjligheter att tidigt ingripa och motverka våld är av stor vikt.

Bilaga

Sammanfattning av Betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga (SOU 2014-49)

Remissbehandling

Kommunstyrelsen har remitterat "Betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga (SOU 2014-49)" till Enskede-Årsta-Vantör, Hässelby-Vällingby och Rinkeby-Kista stadsdelsnämnder samt till socialnämnden, stadsledningskontoret och Alla Kvinnors Hus för yttrande senast den 8 september 2014. Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd har fått förlängd remisstid till den 26 september. Stadsdelsnämndens råd för funktionshinderfrågor har beretts möjlighet att ta del av remissen. Rådet har diskuterat ärendet vid sitt sammanträde den 21 augusti och instämmer i stadsdelsförvaltningens synpunkter.

Betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga

En nationell samordnare mot våld i nära relationer har lämnat sitt betänkande om hur arbetet mot våld i nära relationer kan bli effektivare.

Våld i nära relationer anges vara en folkhälsofråga, eftersom fysisk och psykisk ohälsa är vanligare bland personer som utsatts för allvarligt våld. Samhället behöver arbeta förebyggande, men också reagera tidigt när tecken på våld upptäcks. Vidare betonas att samhällets insatser för våldsutsatta, barn och våldsutövare behöver samordnas bättre. För de myndigheter som vill ha stöd i sitt utvecklingsarbete tillsammans med andra myndigheter har samordnaren tagit fram en vägledning.

Förslag: underlätta för våldsutsatta och förebygg upprepat våld

Huvudförslagen handlar om att underlätta för våldsutsatta genom tydliga rutiner, operativa arbetsgrupper i kommunerna, särskilda lotsar inom socialtjänsten för att hålla ihop insatser, reglera insatsen skyddat boende för våldsutsatta i socialtjänstlagen och krav på tillstånd för att driva skyddat boende.

Barns utsatthet vid våld i nära relationer uppmärksammas särskilt. Bland annat föreslås en skyldighet att genast inleda en utredning vid kännedom om att barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld; att tillgodose barns behov av information, råd och stöd; att efter utredning följa upp barnets situation i upp till sex månader och kommunala mobila resursteam. Andra förslag är att Socialstyrelsen inrättar ett nationellt kunskapscenter om våld och övergrepp mot barn, att Inspektionen för vård och omsorg (IVO) uppdras att göra löpande tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med barn som utsatts för eller bevittnat våld samt att Rikspolisstyrelsen tar fram en hot- och riskbedömningsmanual för barn som lever med våld och utvecklar en modell för barnkonsekvensanalyser för polisen.

En kartläggning av omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck föreslås också. För våldsutövare föreslås att polisens arbete mot upprepat våld utvecklas, att en nationell stödtelefonlinje inrättas, erbjudande om tillfälligt boende för gärningsmannen via socialnämnden samt skärpt lagstiftning.

Ett långsiktigt organisationsbidrag föreslås till kvinnojourer och brottsofferjourer i stället för nuvarande statliga bidragsform.

Slutligen innehåller betänkandet förslag om en nationell statsrådsgrupp mot våld i nära relationer, att arbetet mot våld i nära relationer ska ingå i arbetet mot alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT-arbetet) och att länsstyrelsens uppgifter inom området utvecklas. Vidare föreslås frihet från våld i nära relationer som ett nationellt folkhälsomål, en nationell analys av utvecklingen av våld i nära relationer vart tredje år, och metodutveckling för lokala haveriutredningar vid allvarligt våld i nära relationer samt att den samhällsekonomiska effektiviteten för området våld i nära relationer analyseras i regionala försöksverksamheter.

Betänkandets sammanfattning medföljer som bilaga. Hela betänkandet finns tillgängligt på <http://www.regeringen.se/sb/d/18314/a/243199> (ca 400 sidor).

Förvaltningens synpunkter

Stadsdelsförvaltningen är i huvudsak positiv till förslagen om hur arbetet mot våld i nära relationer kan bli effektivare. Flera förslag ligger i linje med arbetssätt som redan tillämpas inom förvaltningen. Förvaltningen instämmer i att våld i nära relationer är en folkhälsofråga och att förebyggande insatser är nyckeln till en varaktig minskning av våldet. Tidiga insatser i förskola, skola och fritidsverksamhet där myndighetssamverkan också medger möjligheter att tidigt ingripa och motverka våld är av stor vikt. Förvaltningen lämnar synpunkter på de avsnitt som rör nämndens ansvarsområde.

3.1.3 Utveckla stödet till våldsutsatta, barnen samt till våldsutövare

När det gäller förslaget med operativa arbetsgrupper får förvaltningen framhålla att motsvarande arbetsgrupper redan finns för de aktuella målgrupperna i stadsdelsområdet. Vidare sker samverkan genom det nyinrättade barnhuset i Stockholms stad, där polis, socialtjänst och hälso- och sjukvården har samlokaliseras. Förvaltningen anser att förslaget om operativa arbetsgrupper behöver förtydligas vad gäller funktion, storlek och arbetssätt. Om operativa arbetsgrupper ska införas, bör detta först prövas i ett antal kommuner.

Förvaltningen ställer sig tveksam till förslaget med en särskild *lotsfunktion för våldsutsatta barn*. Redan idag är många professionella inblandade i ärenden där barn har utsatts för eller upplevt våld i nära relation. Den socialsekreterare som handlägger barnavårdsutredningen har ett särskilt ansvar att bevaka barnets intressen. Istället för att tillsätta ytterligare en person i dessa ärenden bör det utvecklingsarbete som pågår med att i än högre grad bevaka barnets rättigheter intensifieras. Vidare behöver sekretessfrågorna belysas ytterligare.

Även det arbete som föreslås utföras av en *lots för vuxna* utförs redan. I detta arbete samarbetar förvaltningen med kvinnojourer. Behovet kan dock finnas i andra kommuner som saknar särskilda utredare av relationsvåld. Stadsdelsförvaltningens erfarenhet är att det är väsentligt att arbetet organiseras så att inte alltför många personer är inblandade i samma ärende.

3.2 Fråga rutinmässigt om våldsutsatthet i hälso- och sjukvård och socialtjänst

Förvaltningens uppfattning är att fler personer som utsätts för våld i nära relationer skulle upptäckas om frågor om våld ställdes på ett systematiskt sätt. Inom verksamheten ekonomiskt bistånd i Stockholms stad ställs redan sådana frågor systematiskt när biståndsutredningar görs.

Förslaget att Socialstyrelsen, tillsammans med landsting och kommuner, ska genomföra och utvärdera försöksverksamheter för rutinmässiga frågor om våld är bra. Förvaltningen vill samtidigt betona svårigheterna när det gäller att inhämta information om våldsutsatthet hos personer med funktionsnedsättning. Beroende på vilken funktionsnedsättning det rör sig om kan det krävas särskild kompetens för att kunna ställa frågorna på rätt sätt, kommunikation kan behöva ske via kommunikationshjälpmedel o.s.v.

3.3 Skyddat boende

Förvaltningen har svårt att finna skyddade boenden med olika kompetens och inriktning till våldsutsatta kvinnor med medföljande tonårssöner, personer med funktionsnedsättning, personer med psykisk ohälsa, hbtq-personer och våldsutsatta män. Att tydliggöra kommunernas ansvar för insatsen skyddat boende och ge insatsen en rättslig reglering är steg i rätt riktning.

Stadsdelsförvaltningen är positiv till förslaget att länsstyrelsens uppgifter inom området våld i nära relationer utvecklas och förtydligas vad gäller t.ex. lokal och regional verksamhetsutveckling och förbättrad koordinering. Förvaltningen instämmer i att det bör vara en uppgift för länsstyrelserna att göra en samlad analys av de långsiktiga förutsättningarna för att tillgodose behovet av differentierade skyddade boenden inom länet.

3.5 Utökade möjligheter för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att lämna ut uppgifter vid misstanke om brott

Förvaltningen har inga invändningar mot att socialtjänsten får utökade möjligheter att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till åklagarmyndigheten eller polismyndigheten vid misstanke om brott för vilka straff om minst nio månader föreskrivs.

3.8 Polisen och socialtjänsten bör bistå våldsutsatta med att hämta personliga tillhörigheter

I betänkandet föreslås att Socialstyrelsen ska få till uppgift att närmare förtydliga socialtjänstens ansvar när det gäller att bistå en våldsutsatt person med att

hämta personliga tillhörigheter i hemmet. I betänkandet anges vidare att vid en pågående förundersökning om brott i nära relation kan polisen, efter en riskbedömning, följa med den våldsutsatta till bostaden för att denne ska kunna hämta sina tillhörigheter. Förvaltningen anser att förslaget är otydligt. Det behöver preciseras vad polisen kan och får göra och även hur långt socialtjänstens skyldigheter och ansvar sträcker sig. För att samarbetet mellan socialtjänst och polis ska fungera väl behöver det utarbetas konkreta rutiner/anvisningar för hur ansvaret ska fördelas. Förvaltningen anser att polisen bör ges uppdraget att bistå när socialtjänstens riskbedömning visar att det behövs. Det behöver även klargöras vad en riskbedömning ska innehålla och vad det är socialtjänsten ska bistå med.

3.9.2 Personer med funktionsnedsättning

Förvaltningen anser att det bör lagstadgas att de som arbetar med vuxna med funktionsnedsättning, i likhet med vad som gäller för dem som arbetar med barn, bör kontrolleras i polisregistret innan anställning. Inom såväl sjukvården som polisen och rättsväsendet finns behov av kompetenshöjning för att bemöta personer med intellektuell och kognitiv funktionsnedsättning.

Förvaltningen anser vidare att det behövs mer kunskap och forskning för att avgöra om avlastning för föräldrar till barn med kognitiva funktionsnedsättningar är en viktig våldsförebyggande åtgärd. Om det visar sig att så är fallet behöver det utredas vilken typ av stöd och avlastning som behövs och vem som ska vara huvudman.

3.9.4 Äldre

Förvaltningen menar att biståndsbedömarnas insyn i hemmet hos äldre behöver diskuteras med anledning av förekomsten av det dolda våld som beskrivs. Rutiner för anmälan, till vem anmälan går, vem som följer upp och vem som åtgärdar behöver förtydligas. Ansvarsförhållandet behöver klargöras om våld i hemmet upptäcks av en biståndsbedömare. En dement äldre person kan inte själv ta sig till socialtjänsten för en anmälan och våldsutövaren anmäler inte.

4.1.3 Nationellt kunskapscenter

Förvaltningen anser att ett nationellt kunskapscenter bör omfatta kunskapsutveckling för *hela* målgruppen barn som utsätts för brister i omsorgen – inte bara för de våldsutsatta.

4.2.2 Prata med barn om våld i nära relationer i skola och förskola

Det är bra att Skolverket föreslår få i uppdrag att tillhandahålla kompetensutveckling om våld i nära relationer till lärare och förskollärare. Att insatsen genomförs centralt, på statlig nivå, är en fördel. Förvaltningen anser att målgruppen för kompetensutveckling behöver vidgas, d.v.s. inte bara rikta sig till lärare och förskollärare.

I betänkandet anges att personal inom skola och förskola behöver ha kunskap om vilka möjligheter det finns för barn att få stöd och hjälp för att kunna hjälpa ett barn som berättar. I avsnitt 4.2.4 föreslås att socialtjänsten bör ha som uppdrag att närmare informera skol- och förskolepersonal om rutiner och uppföljning vid en orosanmälan. Förvaltningen har redan en handlingsplan för samverkan med socialtjänst, förskola och skola, men har inga invändningar mot förslaget.

4.2.3 Inskolningssamtal till förskolan ska även ha våldsförebyggande perspektiv

Förslaget om att informera föräldrarna om vart de kan vända sig för att få råd och stöd i sin föräldraroll och om socialtjänstens stödjande funktion i inskolningssamtalen, genomförs redan i stadsdelsområdet. Föräldrarna får också information om förskolepersonalens plikt att genast anmäla till socialtjänsten om det finns kännedom eller misstanke om att ett barn far illa. Ett nära samarbete mellan öppna förskolan och föräldrarådgivarna som samlokaliseras i det nya Familjehuset och föräldrastödsprogrammet ABC stärker det preventiva arbetet.

4.2.4 Socialtjänsten bör informera om sitt arbete vid föräldramöten

Förslaget om att socialtjänsten regelbundet bör närvara vid föräldramöten vid förskola/skola för att informera föräldrar om socialtjänstens uppdrag och det stöd som finns för barn och vuxna är eftersträvansvärt men kan vara svårt att genomföra. Det saknas ofta resurser för detta. För förvaltningen skulle det innebära medverkan vid 50 – 100 föräldramöten per år, beroende på hur stora grupperna skulle vara.

Vidare anser förvaltningen att skolpersonal, genom den redan etablerade samverkan som sker mellan skolor och förvaltningen, bör känna till och kunna informera om socialtjänstens verksamhet till föräldrar. Förvaltningen instämmer i vikten av en fördjupad samverkan mellan socialtjänst, förskola och skola där kunskap om varandras uppdrag och yrkesroll är en förutsättning för att socialtjänstens insatser ska vara lättillgängliga för de barn och föräldrar som behöver dem.

4.2.6 Arbeta med mobila team

Mobila team finns redan inom förvaltningens förskoleverksamhet och består av specialpedagog, barnpsykolog och talpedagog. Teamets uppgift är bland annat att ge förskolans personal konsultation och handledning för att upptäcka barn som lever under svåra förhållanden och för att genomföra svåra samtal.

4.3.2 Barn som lever med våld i nära relation ska alltid utredas av socialtjänsten

Förvaltningen anser att förslaget om en lagstadgad skyldighet att genast inleda utredning när det kommer till nämndens kännedom att ett barn blivit utsatt för våld eller övergrepp, eller bevittnat våld, bör vara huvudregeln. Emellertid måste det finnas möjlighet till undantag från denna regel efter en individuell bedömning. Det kan finnas omständigheter när det utifrån barnets

bästa inte ska inledas en utredning. Förvaltningen vill vidare betona vikten av att det ska bli tillåtet att inrätta register på beslut att inte inleda utredning, vilket skulle öka socialtjänstens möjligheter att fatta välgrundade beslut om utredning i barnavårdsärenden ska inledas eller inte.

4.3.7 Barnförhör bör genomföras skyndsamt

Socialtjänstens arbete stoppas många gånger upp av att polisförhör med barnen måste inväntas innan socialtjänsten kan komma till tals med barnet, varpå socialtjänstens arbete med de våldsutsatta barnen förhindras. Förvaltningen välkomnar därför förslaget om snabbare handläggning av barnförhör inom polisen.

4.4 Barn i vårdnadstvister

Den nationella samordnaren belyser brister i domstolarnas arbete som leder till försämrad situation för barn i vårdnadskonflikter där den ena vårdnadshavaren har utsatt den andra vårdnadshavaren, och i många fall även barnet, för våld. Samordnaren lägger inga förslag i dessa delar utan hänvisar till andra pågående utredningar inom det familjerättsliga fältet. Förvaltningen känner igen beskrivningen av svårigheter att stödja barn i vårdnadskonflikter, till exempel i fall då domstolar dömer till umgänge med den våldutövande föräldern mot både barnets uttalade vilja och socialtjänstens bedömning av vad som blir bäst för barnet. Förvaltningen instämmer i att domstolarna behöver kompetensutveckling och kunskapspåfyllning om konsekvenser för barn av att uppleva våld i nära relation och hur dessa barn bäst kan stödjas i sin utveckling.

5.2 Viktigt med tydlighet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Två områden där bredare insatser diskuteras är i relation till heder och i samband med drog-/alkoholinformation, d.v.s. det anges att det är i specifika grupper och i specifika situationer som våld blir ett problem. Förvaltningens erfarenhet är att det inte bara är vissa grupper som använder/utsätts för våld och att våld inte blir ett problem enbart på grund av alkohol. Våld hänger även samman med normer kring våld, relationer och genus.

6.3 Erbjud våldsutövare tillfälligt boende

Förslaget om att erbjuda tillfälligt boende i första hand till våldsutövare kan vara möjligt i de fall där våldsutövaren inte agerar uppsökande, men detta kan vara svårbedömt. Vidare anser förvaltningen att förslaget behöver vidareutvecklas för att kunna realiseras och ställer sig frågan huruvida det är troligt att våldsutövaren antar ett erbjudande om tillfälligt boende. Frågan är också vilket ansvar socialtjänsten ska ha för en fortsatt boendeplanering för våldsutövaren och vad som händer när socialtjänstens ansvar upphör.

6.7 Socialnämndens ansvar att erbjuda våldsutövare hjälp att förändra sitt beteende uttalas i lag

Förvaltningen utgår ifrån att kriminalvården ska ha ansvaret att erbjuda *dömda* våldsutövare hjälp att förändra sitt beteende. Förvaltningen får också påtala att det inom kriminalvården och missbrukarvårdens behandlingshem borde ingå behandlingsinslag mot våld i nära relationer, oavsett formen av behandlingsinsats.

Vad gäller våldsutövare som *inte blivit dömda* anser förvaltningen att socialnämnden på sikt får ansvaret att verka för att den som utsätter närstående för våld/övergrepp får hjälp att förändra beteendet. Innan lagändringen sker behöver utbildning och kompetenshöjande insatser komma till stånd.

6.8 Ny sekretessbrytande regel till förebyggande av brott

För socialtjänsten och hälso- och sjukvården finns få sekretessbrytande regler och nödbestämmelsen är inte tillräcklig för att förhindra brott i nära relationer. Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget om att införa en sekretessbrytande regel i offentlighets- och sekretesslagen för att förebygga brott är bra med tanke på att våld i nära relationer är ett brott som tenderar att upprepas och att sekretessen utgör ett hinder för socialtjänsten.
